

nem gratiae, et ideo non posse separari. Sed contra hoc est, quia illa causalitas formalis non est primaria in tali forma, respectu expulsione peccati, alias non posset intelligi ut prior natura, sicut in introductione luminis et expulsione tenebrarum manifestum est, et ideo illa causalitas formalis gratiae non obstat quominus sine illa possit peccatum excludi. Sicut calor formaliter expellit frigus, tamen quia non excludit immediate et per se primo, ideo expulsio frigoris potest intelligi ut natura prior, et posset sine introductione caloris a Deo fieri. Denique probatur manifeste assertio ex dictis in primo puncto hujus capituli, quia Deus posset remittere peccatum commissum ab homine in puris naturalibus, medio solo actu dilectionis naturalis sine habitu; sed non est minor proportio in dilectione supernaturali adversus peccatum avertens a fine supernaturali; ergo non est cur repugnet Deum remittere tale peccatum per talem actum, sine infusione alicuius habitus.

20. *Satisfit opposito fundamento primae opinionis.* — Neque obstabit fundamentum contrarie sententiae; nam, licet Deus non possit auferre maculam talis peccati quoad omnia quae physice includit, seu quoad absolutam parentiam gratiae sine infusione ipsius gratiae, nihilominus potest facere ut, licet parentia illa maneat, non habeat rationem culpe seu maculae habitualis, sed tantum cuiusdam poenae, vel documenti ex illo peccato relictii; et hoc satis est ut illa sit vera remissio peccati quoad culpam, etiamsi non sit ita perfecta, sicut fit per infusionem gratiae. Posse autem id fieri a Deo probatur, quia illa parentia non manet in ratione maculae, nisi quamdui manet in ratione privationis, quia per meram negationem esse potest sine culpa, ut patet de homine in puris naturalibus; potest autem Deus facere ut talis parentia, licet duret, non habeat rationem privationis propriæ et moralis; ergo. Probatur minor, quia parentia gratiae non habet rationem maculae et moralis privationis, nisi quatenus in homine intelligitur debitum habendi illam, et ex parte Dei remissum, unde solum maneret ut documentum quoddam ex peccato quidem originem trahens, durans autem ex voluntate Dei nolentis gratiam restituere; tale autem documentum satis non est ut reddat hominem odio dignum, sed negative tantum facit ut non sit homo intrinsecus dignus tali amore, cum quo stat, ut neque dignus sit odio, neque positive indignus amore aliquo sufficiente ad destructionem culpæ, quem Deus pro sua li-

que erat privatio, inciperet esse sola negatio, ac proinde desineret esse propria peccati macula.

21. *Expeditio superioris puncti.* — Hæc ultima propositio in sequenti puncto tractabitur latius; nunc declaratur breviter, quia hoc debitum habendi gratiam non est naturale homini, sed ex lege et ordinatione Dei pendet, non solum quia ordinatio hominis ad finem supernaturalem est ex gratuita benevolentia Dei naturæ hominis superaddita, sed etiam quia media et ratio tendendi in illum finem ex eadem voluntate Dei pendent. Potuisset ergo Deus decernere dare hominibus viatoribus gratiam suam, ea lege ut, si semel illam peccando perderent, nunquam amplius qualitatem illam habere possent aut deberent. Vel certe statuere potuisset ut intra certum tempus viæ illam recuperare deberent, quo tempore elapsi, cessaret tam debitum quam potestas recuperandi illam, quicquid facherent; et nihilominus potuit simul statuere ut peccatum maneret remissibile pro reliquo tempore viæ, mediante dilectione, vel contritione sola. Item posset concedere hanc remissionem, vel præcise quoad solam expulsione peccati, vel relinquendo hominem quasi in statu puræ naturæ, vel in quodam inferiori statu supernaturali quoad communicationem aliorum auxiliorum, et actuum abstractivæ cognitionis et dilectionis Dei, vel etiam cum venia peccati admittendo hominem ad imperfectum statum gratiae per solam benevolentiam extrinsecam, seu acceptationem ad gloriam. In his enim omnibus nulla apparet implicatio contradictionis. Posita autem hujusmodi institutione, posset homo extra statum peccati constitui sine habitu gratiae, et parentia ejus per modum solius negationis in eo maneret. Nec faceret hominem odio dignum, quia jam non haberet rationem moralis privationis, et consequenter neque haberet eumdem respectum ad actuale peccatum per quod fuit inducta, quia jam illud ex parte hominis supponitur retractatum, et ex parte Dei remissum, unde solum maneret ut documentum quoddam ex peccato quidem originem trahens, durans autem ex voluntate Dei nolentis gratiam restituere; tale autem documentum satis non est ut reddat hominem odio dignum, sed negative tantum facit ut non sit homo intrinsecus dignus tali amore, cum quo stat, ut neque dignus sit odio, neque positive indignus amore aliquo sufficiente ad destructionem culpæ, quem Deus pro sua li-

bertate praestare potest. Quæ omnia ex dividendis in capite sequenti fient planiora.

22. *Ad secundæ opinionis argumenta.* — *Ad tertiam opinionem.* — Per hæc ergo satisfactum est fundamento primæ sententiae. Ad secundam vero, jam sæpe negatum est ad remissionem peccati esse necessariam formam illi incompossibilem, quod iterum atque item in sequentibus capitulis ostendemus. Unde etiam intulimus in dicta disput. 9, 4 tom., sect. 3, num. 6, non solum posse Deum de absoluta potentia remittere peccatum sine habitu, media dispositione hominis per contritionem, vel dilectionem Dei super omnia, sed etiam per actum minus perfectum attritionis vel detestationis præcedentis peccati, ita ut, quantum est ex parte hominis, peccatum præteritum, vel esse in peccato, sit homini simpliciter involuntarium. Quam sententiam, et optime inferri, et veram esse nunc etiam censemus; quia cum dilectio super omnia non expellat peccatum per se sola, tanquam forma repugnans omnino cum peccati macula, sed necessaria semper sit remissio ex parte Dei, nulla esse potest ratio cur non possit Deus suam remissionem concedere cum minori dispositione, quæ, licet sit minus congrua in ordine ad satisfactionem Dei, vel conversionem in ipsum, nihilominus, quantum ad avertendam voluntatem hominis a peccato, sit sufficiens retractatio; tunc enim nulla ratio repugnantia relinquitur, cum jam ex parte hominis facta sit aliqualis mutatio, ut, adjuncta remissione ex parte Dei, possit intelligi aliter se habere voluntas peccatoris ad peccatum præteritum, quam antea se haberet; quod ex dicendis in capite sequenti amplius confirmabitur. Denique ex tercia sententia admittimus id quod dicit de qualitate gratiae; in reliquis vero, quod addit de gratia in esse gratiae, quatenus talis gratia existimatur necessaria, putamus auctores illius sententiae non loqui consequenter, quia nulla major necessitas absoluta in tali gratia quam in qualitate gratiae reperitur; quoniam ad remissionem peccati, licet sit necessaria gratuita benevolentia ablativa mali, non est necessaria collativa boni. Unde posset Deus velle condonare offensam, et nolle dare homini aliquod supernaturale bonum, nec ad illud eum acceptare, ut in puris naturalibus est manifestum, et in alio statu esset possibile, si Deus mutaret institutionem, ut declaravi. Non est ergo necessaria simpliciter illa collatio gratiae, in esse gratiae, posset tamen Deus illam ad-

jungere, si vellet, intra limites vero supra præscriptos, de modo quo potest fieri gratus sine inhærente gratia per extrinsecam benevolentiam; nam per illam, ut sic, fieret homo dilectus per acceptationem, saltem ad aliquod supernaturale bonum, non tamen fieret proprius bonus aut justus, nisi quatenus per proprios actus, seclusis habitibus, potest homo has denominations recipere, ut supra etiam ostensum est.

CAPUT XXIII.

AN SINE ULLA MUTATIONE PHYSICA IN PECCATORE FACTA POSSIT EI PECCATUM MORTALE REMITTIT?

1. *Esse in peccato quid sit.* — *Difficultas.* — *Prima opinio.* — Hoc punctum difficultius esse videtur quam præcedentia, quia hominem esse in peccato non est tantum peccasse; hoc enim aboleri non potest, esse autem in peccato, vere tollitur cum peccatum remittitur. Item esse in peccato non est tantum esse ordinatum ad poenam, ut sæpe diximus, imo neque formaliter est esse debitorem poenæ; nam hoc etiam debitum seu reatus poenæ, ut est ab homine, est effectus peccati potius quam peccatum, et aliquo modo potest esse ex lege Dei, saltem quantum ad modum vel determinationem poenæ. Igitur esse in peccato est habere in se peccatum per modum habitualis maculae, quæ hominem reddit dignum odio et inimicitia Dei. Quæ macula nunc includit parentiam gratiae, de qua etiam non est quæstio, quia cum gratia sit qualitas physica, clarum est non posse parentiam tolli sine mutatione physica, sed difficultas est de macula morali. Hoc ergo supposito, difficile intelligi posse videtur hominem vere et in re ipsa emundari a tali macula sine aliqua mutatione in ipso facta, quæ sit realis et physica mutatio. Propter quod hanc sententiam tenent non solum hi qui infusionem habitus, vel actus, vel utramque simul requirunt, sed etiam multi ex his qui neutrum eorum determinate postulant; neque etiam illi solum qui putant esse necessariam ad remissionem peccati formam physice incompossibilem illi, sed etiam ex his qui putant posse deleri sine infusione habitus per solum actum ut dispositionem; ita enim defendit hanc sententiam Soto, in quarta distinctione decima quinta, quæstione prima, articulo secundo, versus finem, et multi moderni Thomistæ prima secundæ, quæst. 113, articulo secundo. Maxi-

me vero illam defendit Richardus, in 4, distinct. 1, artic. 6, quæst. 4, et distinct. 17, quæst. 1, qui tam de originali quam de actuali peccato loquitur. Citatur etiam pro hac sententia Durandus, in quarto, distinct. 17, quæst. 1, et in primo, distinct. 17, quæst. prima. Sed in priori loco nihil invenio, in posteriori vero non agit de remissione peccati, sed de habitu gratiæ et charitatis, et potius dicit de potentia absoluta posse hominem fieri gratum Deo sine habitu inherente, et per denominationem extrinsecam, quamvis non sine acceptatione ad aliquam futuram mutationem, quod nos etiam supra diximus; et non habet connexionem cum dicta opinione, imo opposite favere potest, ut dicam. Allegatur etiam Conradus 1. 2, quæst. 113, articulo secundo. Sed ille potius sentit cum Scoto, ut capite præcedenti notavi. Item refertur Vega, libro sexto in Trident., ubi nihil invenio. Adducitur etiam Petrus Soto, lect. 4 de Poenitent. Sed, ut supra dixi, non loquitur clare de potentia absoluta, imo ex composito ab illa abstrahere videtur. Denique tribuitur hæc sententia divo Thomæ, dicto articulo secundo. Sed vel loquitur de habituali gratia, vel nihil ad præsentem questionem pertinens docet; quomodo autem intelligi possit quoad necessitatem gratiæ habitualis, jam supra dictum est. Et facilius ita exponitur aliis locis, ut 3 parte, quæst. 86, art. 2, et in 4, distinct. 1, quæst. 2, artic. 4, quæstiunc. 3.

2. *Opinio contraria.* — Contraria sententia est valde communis; tenent eam tam de originali quam de personali peccato Alens, Bonaventura, Argentin., Scotus, cum aliis sectatoribus ejus, quos capite præcedenti allegavi. Et idem indicant Conradus, Ferrar., Ledesma et Vega ibidem citati. Et de originali peccato eam secutus est Vazquez, licet de peccato actionis aliter sentiat. Et de eadem originali culpa fuit antiqua sententia, non solum posse, sed etiam fuisse aliquando remissum parvulis sine infusione gratiæ, ut in circumcisione, et ante illam. Imo etiam de baptismo aliquos idem sensisse colligitur ex capite *Majores*, de baptismō, quæ sententia, licet quoad legem ordinariam reprobata sit, quod autem repugnantiam involverit, nunquam est a Patribus vel decretis Ecclesiæ significatum. Atque hæc opinio in aliquo legitimo sensu videtur necessario sequi ex principiis hactenus positis, et ideo breviter, quatenus admittenda sit, explicabimus; priusque de originali, postea de personali dicemus.

3. *Assertio prima de remissione originalis peccati.* — *Supponendum ad probationem.* — *Prior conclusionis pars probatur.* — De priori, dicendum videtur peccatum originale, prout nunc contrahitur ex Adamo, non posse remitti sine infusione gratiæ, potuisse tamen contrahi ita ut posset sine infusione gratiæ, quoad rationem culpæ, auferri. Ut ultraque pars intelligatur et probetur, suppono non potuisse hominem peccare in Adamo, non præmisso aliquo pacto et decreto Dei, quia ille ordo non est mere naturalis, sed pendet ex institutione Dei, ex qua ortum est in tota humana natura debitum habendi justitiam, seu gratiam per originem ex primo parente trans fusam, et ideo carentia illius gratiæ, cum qua nunc posteri Adæ concipiuntur, rationem habet privationis et culpæ in suo capite voluntariæ. Jam ergo probatur prior pars, quia nunc ita facta est illa institutio, ut illa privatio gratiæ, quæ nunc est in filio Adæ, tolli non possit sine infusione gratiæ. Quia imprimit tolli non potest in ratione generali carentia talis formæ, quia talis negatio non tollitur nisi per affirmationem oppositam. Deinde neque fieri potest ut non maneat sub ratione privationis, supposita institutione Dei, qua voluit ut omnes homines generandi ex Adamo possent et deberent habere gratiam; nam institutio illa absolute fuit, et ratione illius semper durat in homine, quamdiu gratiam non obtinet; ergo carentia illius semper manet in eo sub ratione privationis. Manet etiam cum relatione ad peccatum Adæ, ex quo tracta fuit, quia illa relatio auferri non potest, stante fundamento ejus (quod est ipsa physica privatio gratiæ), et termino ejus, qui auferri non potest, cum sit actus præteritus Adæ; ergo, stante dicta institutione, non potest tolli peccatum originale sine gratia. Et hunc puto fuisse sensum D. Thomæ.

4. *Secunda pars probatur.* — Deinde probatur altera pars, quia potuit Deus a principio mutare institutionem, seu aliter pactum constituere, non absolutum et quasi perpetuum, sed cum aliqua temporis determinacione et limitatione, ut si posteris solum impuneret debitum habendi gratiam pro certo annorum numero; vel e contrario, si intelligamus hac lege datum esse justitiam Adæ ad posteros transfundendam, ut si legem transgredieretur, filii ejus gratia privarentur usque ad certum tempus, et non ultra. Hæc enim limitatio non involvit repugnantiam, nec indecentiam, unde, cum tota institutio pendeat

ex arbitrio Dei, potuit sine dubio hoc modo fieri. Hoc ergo posito, etiamsi filius Adæ contraheret peccatum originale, nihilominus posset sine infusione gratiæ tolli, quia elapsus tempore a Deo praefixo, nihilominus posset Deus tali homini non infundere gratiam, quia illam non promiserat, nec debebat ex vi prioris pacti, sed tantum ex parte hominis jam non esset debitum carendi illa, nec etiam debitum habendi illam, quia utrumque debitum limitatum fuit ad illud tempus ex vi prioris pacti, prout factum supponitur. Deo autem semper liberum erat, etiam post illud tempus, non dare gratiam. Quamvis autem illam non daret, homo ille jam desineret esse sub peccato, quia, licet careret gratia, illa carentia esset in illo negatio mera, non privatio, quia debitum habendi gratiam jam in illo cessasset. Item illa carentia jam non haberet eundem respectum ad peccatum Adæ, quia revera ex vi illius peccati non fuit inducta pro illo tempore, sed usque ad terminum designatum. Ergo illa negatio jam non haberet rationem culpæ nec peccati. Si quis autem recte consideret, posito illo modo pacti, peccatum illud originale esset quodammodo alterius naturæ quam nunc sit, quia nunc est de se perpetuum, tunc autem esset tempora le. Unde etiam fit ut, transacto illo tempore, non tam remitteretur quam per se desineret, quia esset velut temporalis suspensio, aut macula quæ cum ipso tempore transit; vel etiam desineret per incapacitatem moralem subjecti, quia jam non haberet debitum a Deo impositum habendi gratiam, nec debitum carendi illa ex Adamo contractum, sine quo debito non potest carentia gratiæ rationem culpæ habere. Unde etiam fit ut in eo casu posset Deus non infundere inherenterem gratiam homini post illud tempus, et nihilominus eum secundum illum statum acceptare ad gloriam, et aliquo modo gratum sibi reddere per extrinsecum favorem, eo modo quo supra diximus de absoluta potentia id fieri posse. Et ad hunc modum possunt alii modi divini pacti cum humana natura in Adamo cogitari, quibus positis, originalis culpa quoad rationem culpæ tollatur sine qualitate gratiæ. Nihilominus tamen nunquam damnum illatum per Adamum integre repararetur sine gratia; quia ipsam carentia gratiæ, etiam sub ratione negationis considerata, est magnum hominis detrimentum, quod semper manet sub ratione nocimenti, licet non maneat sub ratione culpæ, semperque tribui potest Adæ, tanquam

peccatum. Secundum etiam non minus falsum est, quia in Adamo nullam aliam rectitudinem naturalem perdidimus, nisi illam integratatem, ut in dicto prolegomeno quarto ostendimus, et, licet illam contraheremus, non pertineret ad rationem peccati, sed ad peccatum aliquam per cuius solam remissionem peccatum non tolleretur. Alteram vero sententiam admittimus in priori sensu a nobis declarato, nec fundamenta ejus habent vim contra posteriorem partem nostrae sententiae. Nam, licet privatio quoad negationem non possit auferri sine opposita forma, potest nihilominus auferri quoad proprietatem privationis, et ut sub ea ratione cesseret, non semper est necessaria mutatio physica subjecti, sed moralis potest sufficere, vel temporis lapsus, ut ex declaratione data satis patet, et in capite sequenti in re simili explicabitur.

6. *Assertio secunda de peccato personali.* — De peccato personali idem censeo, proportione servata. Quamvis enim macula peccati, prout nunc inducitur per actuale peccatum, auferri non possit sine mutatione reali physica, imo nec sine gratia habituali, juxta dicta in capite praecedenti, nihilominus, si Deus alium modum providentiae erga homines statuere voluisse, potuisset etiam peccatum mortale remittere sine physica mutatione peccatoris, maxime nudam omnipotentiam spectando; nam, leges justitiae et sapientiae spectando, talis providentiae modus parum consentaneus perfectioni operum Dei judicari potest, non est tamen adeo imperfectus vel indecens, ut vel contra aliud Dei attributum, vel simpliciter impossibile judicari possit. Ut resolutionem hanc ex dictis colligamus et probemus, loquamur in illis casibus in quibus potest Deus peccatum remittere sine infusione habitualis gratiae, qui sunt quatuor, videlicet, in homine condito in puris naturalibus, in homine ordinato ad finem supernaturalem sine infusis habitibus, in homine habente quidem gratiam habitualem, cum peccat, quia supponitur Deum decrevisse illam conservare, non obstante actuali peccato, pro tempore hujus vitae; in his enim tribus casibus macula relicta ex actuali peccato non includeret physicam privationem gratiae, et ideo ad tollendam illam non esset habitualis gratia necessaria. Quartus casus est, si post gratiae privationem per peccatum inductam, debitum habendi vel recuperandi illam non maneret perpetuum, sed pro aliquo tempore aut modo a Deo prescripto; tunc

enim posset cessare illud debitum, et consequenter posset manere carentia habitualis gratiae in ratione purae negationis et non privationis, ac subinde tolli vel remitti in ratione peccati seu maculae moralis, licet maneret in ratione cujusdam poenae vel irreparabilis documenti.

7. *Demonstratur conclusio in quatuor casibus assignatis.* — In his ergo eisdem casibus, probamus potuisse peccatum habitualis sine physica mutatione peccatoris remitti. Nam remota unione hypostatica (de qua non loquimur), nulla mutatio, praeter actualem, requiri potest ex parte peccatoris; omnis enim alia erit magis remota et inutilis, imo vix potest cogitari; at vero in illis casibus non potest actualis mutatio esse ita necessaria, ut implicet contradictionem remitti peccatum commissum sine quocumque actu peccatoris; ergo. Probatur minor, primo ratione generali, quia omnis actus, qui requiri potest ab homine ad remissionem peccati, nunquam est per modum formae expellentis peccatum, ut in superioribus visum est; ergo solum potest concurrere vel per modum materialis dispositionis, vel per modum aliqualis recompensationis seu satisfactionis ex parte hominis, vel per modum conditionis necessariae ex Dei institutione, vel ex natura rei; at vero in nullo istorum modorum tanta necessitas reperitur, ut oppositum repugnet simpliciter, vel contradictionem involvat; ergo. Probatur minor, quia dispositio subjecti nunquam est ita necessaria, quin possit Deus sine illa formam inducere, ut supra etiam visum est. Similiter facile posset Deus omnem satisfaciendi obligationem remittere, vel conditionem non exigere, quia, licet secundum modum naturalis merito exigatur, ut moralis remissio in persona ratione utente morali modo fiat, nihilominus cum illa conditio vel non sit causa propria remissionis peccati, vel ad summum tantum sit disponens et preparans subiectum, ad illud sine illa sufficiet omnipotens voluntas Dei ad faciendum remissionis effectum, sine tali conditione, seu mutatione.

8. *Declaratur in homine in statu purae naturae.* — *Declaratur in homine ad finem supernaturalem elevato.* — Deinde per singula membra potest declarari; nam in homine in puris naturalibus non posset actus mere naturalis habere efficaciam ullam ad remissionem peccati, sed ad summum acceptaret illum Deus ex mera liberalitate; ergo etiam posset liberalitatem augere concedendo remissionem

sine tali actu; nam remissio semper est aliquid distinctum a mutatione illa physica, quam actus facit in homine, et est ita separabilis ab illa, ut, stante tota illa physica mutatione, nulla remissio fiat; ergo e converso eset tunc ita separabilis remissio peccati a mutatione physica per actum, ut, licet haec non praecedat, possit illa concedi. Quid enim potest ita limitare Dei liberalitatem, ut sine illa prævia conditione non possit hoc beneficium facere, cum in re sit distinctio, et essentialis connexio non appareat? Et haec ratio, proportione servata, procedit etiam de homine elevato ad finem supernaturalem sine habitu gratiae, vel sine debito habendi illum perpetuo. Maxime vero urget in eo casu in quo nollet Deus privare habitu gratiae hominem actu peccantem; nam tunc per eamdem gratiam ibi conservatam posset peccatum remittere, vel immediate post cessationem ab actuali peccato, vel post aliquod tempus a Deo prescriptum. Nam Deus, pro tempore quo peccatum committitur, desiisset conservare habitum gratiae; postea infundendo eumdem habitum sine actu peccatoris, vel immediate post actum peccati, vel post aliquod tempus pro Dei arbitrio prescribendum, posset Deus illud peccatum expellere; ergo idem facere potest per eumdem habitum conservatum, quia non est minus dignus et potens ad remissionem sic conservatus, quam denuo infusus.

9. *Objectio.* — Respondebit aliquis in omnibus illis casibus esse actum peccatoris necessarium, non ut formam expellentem peccatum ulla ex parte, sed ut formam constituentem peccatum in statu in quo remissibile sit. Nam peccatum, quamdiu est voluntarium, est irremissibile, et ideo fieri non potest ut actuale peccatum, quamdiu durat, remittatur; postquam autem peccatum commissum transiit, semper manet voluntarium, quamdiu homo qui illud commisit, voluntatem suam circa illud non mutat; non potest autem voluntatem suam circa illud mutare, nisi per mutationem physicam actualem et a se procedentem, ac voluntariam, et ideo peccatum in illo statu permanens semper est irremissibile. Quocirca, licet actus peccatoris sit dispositio in ordine ad ipsam remissionem, tamen in ordine ad capacitatem talis effectus est quasi causa formalis, et ideo implicat sine illo fieri. Sicut productio actus vitalis, etiam est quid præsumendum effectum formale ejusdem actus, et nihilominus est omnino necessaria,

quia per illam constituitur potentia quasi proxime capax talis effectus formalis vitalis actus.

10. *Responsio ad objectionem.* — At profecto si responsio vera est, ex illa sequitur non posse remitti peccatum sine actu peccatoris, etiam per infusionem habitum, quia licet habitus infundantur, voluntas sine actu non mutatur a praecedenti voluntario, quia non potest ab extrinseco, nisi ipsa se mutet. Respondent aliqui quod, licet tunc voluntas non se mutet circa objecta præterita, Deus per habitus ipsos eam unit objectis a quibus antea aversa erat, et avertit ab his ad quæ erat conversa, et ita vicem actus supplet; sine altero autem illorum intelligi non potest, ut illa voluntas, quæ in principio, statim ac cessavit actus, in illa aversione vel conversione permansit, ab illa mutetur. Sed hoc non potest satisfacere: nam, si peccatum prius commisum semper manet voluntarium moraliter, etiamsi actu praecesserit, per solam infusionem habitum non potest fieri involuntarium, aut magis non voluntarium quam antea erat; ergo si propter rationem voluntarii erat irremissibile, etiam per infusionem habitum remitti non poterit sine actu. Consequientia clara est, et antecedens probatur, quia ipsa infusio habitus non est voluntaria, quia fit sine actu et consensu recipientis, ut supponitur; ergo per illam præcise spectatam non potest mutari voluntas a priori voluntario in quo perseverabat, quia voluntarium non tollitur per mutationem contrariam, nisi illa voluntaria sit. Eo vel maxime quod illa mutatio per habitus contraria diei non potest priori voluntati, quia illa est tantum habitualis, nœc autem voluntaria dicitur esse quasi actualis ex vi præteriti actus. Item illa mutatio per habitus tantum est physica; altera conversione, vel aversio manens ex priori peccato est moralis, unde non opponuntur, cum sint diversorum ordinum. Item patet a fortiori, nam illa mutatio per habitus fieri posset etiam in homine actualiter peccante, nulla facta mutatione in ipso voluntario præsentis actus; ergo majori ratione nulla fiet mutatio in voluntario relicto ex praecedenti actu, ex vi solius infusionis habitus, et mutationis physicæ quæ per illam fit. Denique remissio peccati fieri posset per solam infusionem gratiae habitualis in essentia animæ, etiamsi virtutes non infundentur potentis, ut supra etiam visum est; tunc autem voluntatis conversio, vel aversio a prioribus objectis non mutaretur, etiam